

Άλωση της Κωνσταντινούπολης (1453)

Η Άλωση της Κωνσταντινούπολης υπήρξε το αποτέλεσμα της πολιορκίας της βυζαντινής πρωτεύουσας, της οποίας Αυτοκράτορας ήταν ο Κωνσταντίνος ΙΑ΄ Παλαιολόγος, από τον οθωμανικό στρατό, με επικεφαλής τον σουλτάνο Μωάμεθ Β΄. Η πολιορκία διήρκεσε από τις 6 Απριλίου έως την Τρίτη, 29 Μαΐου 1453 (Ιουλιανό ημερολόγιο). Η άλωση αυτή της Κωνσταντινούπολης, σήμανε και το τέλος της υπερχιλιετούς Βυζαντινής Αυτοκρατορίας.

Το Βυζάντιο ήταν ήδη εξασθενημένο και διαιρεμένο τους τελευταίους δύο αιώνες, σκιά της παλιάς Αυτοκρατορίας. Η Άλωση του 1204 από τους Σταυροφόρους και αργότερα, μετά την επανάκτησή της το 1261, οι πολιτικές και θρησκευτικές έριδες, η αδυναμία βοήθειας από τη Δύση, η άσχημη οικονομική κατάσταση και η φυγή ανθρώπινου δυναμικού, οδήγησαν στη σταδιακή εξασθένηση και συρρίκνωση. Η κατάληψη της Καλλίπολης το 1354 από τους Οθωμανούς, η οποία έφερε ορδές φανατικών μουσουλμάνων πολεμιστών στην Ευρώπη, σταδιακά κύκλωσε εδαφικά το Βυζάντιο, το οποίο έγινε το 1373 φόρου υποτελής στον Οθωμανό σουλτάνο. Έτσι, η Άλωση ήλθε ως φυσικό αποτέλεσμα και της αδιάκοπης επέκτασης της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας στην ευρύτερη περιοχή. Οι συγκρούσεις ήταν ιδιαίτερα άνισες υπέρ των Τούρκων, σε σημείο που να μνημονεύεται από τις πηγές το τετελεσμένο της έκβασης της πολιορκίας. Ιδιαίτερη μνεία γίνεται και στον ηρωισμό των πολιορκημένων και ιδιαίτερα του Αυτοκράτορα. Το γεγονός της πτώσης της «θεοφυλάκτου Πόλεως», άφησε βαθιά ίχνη στις πηγές της εποχής.

Απόρροια της Άλωσης ήταν η ανελέητη συνέχιση της εδαφικής προώθησης των Τούρκων στη Βόρεια Αφρική και στην Κεντρική Ευρώπη. Κατά τα τέλη του 17ου αιώνα η Οθωμανική Αυτοκρατορία έφτασε στο απόγειό της, απειλώντας τη Βιέννη. Πολλές φορές η Άλωση της Κωνσταντινούπολης χρησιμοποιείται από τους ιστορικούς ως γεγονός που σηματοδοτεί το τέλος του Μεσαίωνα και την έναρξη της Αναγέννησης και της Εποχής των Ανακαλύψεων. Πολλοί μάλιστα εξ αυτών συμφωνούν στο ότι η μαζική μετακίνηση πολλών Ελλήνων από την Κωνσταντινούπολη στην Ιταλία λόγω της Άλωσης έπαιξε καθοριστικό ρόλο στη διαμόρφωση του περιεχομένου και της φιλοσοφίας που ακολούθησαν τα πρόσωπα της Αναγέννησης

.Κωνσταντίνος ΙΑ΄ Παλαιολόγος

Η περιοχή που αναγνώριζε την εξουσία του τελευταίου Βυζαντινού Αυτοκράτορα, περιοριζόταν στην Κωνσταντινούπολη, με τις πλησιέστερες προς αυτήν εκτάσεις της Θράκης, καθώς και το μεγαλύτερο μέρος της Πελοποννήσου (Μορέως), η οποία βρίσκονταν μακριά από τη βασιλεύουσα και κάτω από την ουσιαστική κυριαρχία των αδελφών του Αυτοκράτορα.

Ο Κωνσταντίνος ΙΑ΄ κατέβαλε γενναιόδωρες προσπάθειες να περισώσει από την Αυτοκρατορία ό,τι ήταν δυνατό, ο ίδιος ως χαρακτήρας διακρινόταν για την ενεργητικότητα και την ανδρεία του. Ένας Ιταλός ανθρωπιστής, ο Φραντσέσκο Φίλελφο, τον χαρακτηρίζει ως άνθρωπο «με ευσεβές και ανώτερο πνεύμα». Πολλοί ερευνητές υποστηρίζουν ότι ο βυζαντινός Αυτοκράτορας κατέβαλε κάθε δυνατή προσπάθεια σε αυτόν τον άνισο αγώνα, μετέφερε στην πόλη όλες τις ποσότητες σιτηρών που ήταν δυνατόν να συγκεντρωθούν και επισκεύασε τα τείχη της πόλης. Η είσοδος του Κεράτιου κόλπου κλείστηκε με βαριά αλυσίδα, όπως συνέβαινε κάθε φορά σε επικείμενες καταστάσεις πολιορκίας για να αποτραπεί η διείσδυση του εχθρικού στόλου. Η φρουρά της πόλης όμως μόλις έφθανε τις λίγες χιλιάδες.

Ο Αυτοκράτορας στράφηκε για βοήθεια και προς τα κράτη της Δύσης. Τελικά σοβαρές στρατιωτικές ενισχύσεις δεν κατέφθασαν ποτέ στην πόλη. Αντί για στρατιωτική βοήθεια στην Κωνσταντινούπολη έφθασε ένας καρδινάλιος, ελληνικής καταγωγής, ο Ισίδωρος, που είχε λάβει παλαιότερα μέρος στη Σύνοδο της Φλωρεντίας. Ο Ισίδωρος τέλεσε και μια λειτουργία στην Αγία Σοφία, το γεγονός αυτό όμως προκάλεσε μεγάλη αναταραχή μεταξύ των ανθενωτικών της πόλης και αποδοκιμασία του Παλαιολόγου.

Θρύλοι και παραδόσεις

Ο τρόπος που θυσιάστηκε ο τελευταίος Αυτοκράτορας, καθώς και ότι δεν διασώθηκαν πληροφορίες για τις τελευταίες στιγμές του στο πεδίο της μάχης, αποτέλεσαν πηγή έμπνευσης για ποικίλους θρύλους με κυριότερο αυτόν του «μαρμαρωμένου βασιλιά» που περιμένει τη στιγμή να ανακτήσει την Πόλη και την Αυτοκρατορία του.

Μια λαϊκή χριστιανική παράδοση, αναφέρει ότι τη στιγμή που διέρρηξαν οι Τούρκοι την πύλη της Αγίας Σοφίας τελούσαν η θεία λειτουργία και ο ιερέας τη στιγμή που είδε τους μουσουλμάνους να ορμούν στο πλήθος των πιστών, εισήλθε και εξαφανίστηκε μέσα στον τοίχο, πίσω από το Άγιο Βήμα, που άνοιξε μπροστά του κατά τρόπο θαυμαστό. Λέγονταν ότι όταν η Κωνσταντινούπολη θα επανέλθει στα χέρια των Χριστιανών, ο ιερέας θα βγει από τον τοίχο για να συνεχίσει τη λειτουργία. Ένας άλλος θρύλος λέει ότι ο αυτοκράτορας Κωνσταντίνος στο ένα του χέρι είχε έξι δάχτυλα και αν βρεθεί κάποιος Έλληνας που έχει έξι δάχτυλα τότε θα ανακτήσει (ο Κωνσταντίνος) την Πόλη και την αυτοκρατορία του.

Κατά τα τέλη του 19ου αιώνα, ο Αμερικάνος ιστορικός Ε. Α. Γκρόσβενορ αναφέρει ότι στη συνοικία Αμπου Βέφα στην Κωνσταντινούπολη, υπήρχε ένας χαμηλός ανώνυμος τάφος τον οποίο οι Έλληνες τιμούσαν ως τάφο του Κωνσταντίνου και τον χρησιμοποιούσαν κρυφά ως τόπο προσευχής. Όμως η Οθωμανική Κυβέρνηση επενέβη εκείνη την εποχή επιβάλλοντας ποινές και ερημώνοντας το μέρος.